עד שיסתם הגולל. בכל מקום מפרש רש"י דגולל הוא כיסוי אלונו של מת ודופק דף שנתון מילדו ונקלא דופק על שם שהמת דופק שם כמו תמיכה גופה תיהוי סימן אי אלדפקא אי אלטמא בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כג:) שנקלא דופק לפי שהגשימה דופקת ואין נראה לר"ת מדאמר בברכות פרק מי שמתו (דף יט: ושם) מדלגיס היינו ע"ג אלונות לקראת מלכי אומות העולם ואי אלון היינו גולל ודופק איכל היו מדלגין עליו והכא גולל ודופק מטמאין באהל כדאמר בחולין בפרק העור והכרוטב (דף קכו:) גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא ועוד דאמר בעירובין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא גולל לקבר ולא דופן לסוכה ולא לחי למבוי ואי כפי[א] הקונטר' וכי דרך לעשות כיסוי אלון מבעלי חיים ועוד בפרק בהמה המקשה (חולין עב.) מרגיגין (ז) דופק דמטמא מדכתיב על פני השדה ולפי' הקונטרס הוא מונח בקרקע דהיינו אלון ולא על פני השדה ועוד דתנן במס' אהלות בפ"ב (משנה ד)[ב] דופק דופקים שהול ואי כפיכוס הקונטרס וכי דרך להניח שני קרסיס מימין המת ופירש ר"ת דגולל היינו אבן גדולה שעל אלונו של מת שקורין מלבה וגולגין אותה שם הקרוב' לימין ולשון גולל נופל באבן דכתיב (בראשית כט) וגללו את האבן וגולל אבן אליו תשוב (משלי כו) ודופק הם שני אבני' שנותנין (ג) אחת לראשו ואחת לרגליו[ג] לזיון ופעמים שעדיין האבן אינה מוכנת לשום שם נותנין שם בהמה או שום דבר לימין עד שימצאו אבן והיינו דתנן בעירובין (דף טו.) דדבר שיש בו רוח חיים אין עושין כו' ובהיא דמדלגין היינו ע"ג אלונות שלא היה שם לא גולל ולא דופק ומתמת המת לא היינו מיטמאים דמפרש התם שהיה ברוב אלונות (ד) אבל טפח ומרבי נמי שפיר גולל ודופק מעל פני השדה והא דקאמר דופק דופקים פעמים שמניחים הגולל ע"ג שני אבנים ועוד מניחין לראש הגולל אבן אחת ולסופו אבן אחרת ולא תקשה לר' יהושע דאמר בפרק קמא דכתובות (דף ד: ושם) מאימתי חל אבילות משיתסתם הגולל במקום שאין גולל מתי חל די"ל מכי אהדרי אפייהו מקבלא כדאמר במו"ק (ד' כג.) בהגהו דלא אזלי בתר שכבא מנו מכי אהדרי אפייהו ויש דומין ראיה של ר"ת דמאי דמייתי ראיה מדמדלגין היינו אף על פי שהגולל מטמא באהל מ"מ יכולין היינו לדלג ולטמא עצמנו בגולל דהא תניא[ה] כל טומאה שאין המזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליו וגולל ודופק אין המזיר מגלח עלייהו כדתנן במסכת נזיר פרק כ"ג (דף נד.) ואמר ר"ת דמשבשתא היא דמסכת שמחות דהא הש"ס ערוך דרביעית דס אין המזיר מגלח עליו[ד] כדתנן התם בנזיר[ה] [ו] וכהן מוזהר[ו] ואם הבריתא בהש"ס הוה פריך עלה ומשבש לה כדאשכחינן בכמה דוכתין דמשבש לה ואפילו הויא מתרצתא אכתי איכל מדלגין הלא מחמת המת היו מיטמאים והגולל ודופק לא היו חוצץ[ד] ומה שהביא ראיה מעירובין יש דומין דאע"פ שאין רגילות לעשות כפי אלון מבעלי חיים כמה דברים שאכתן דלא שכיחי ומיירי בהו הש"ס להראות לנו הדין ודרוש וקבל שכר כדאמרי' בבהמה המקשה (חולין דף ע.) בלעתו חולדה והוציאתו והכניסתו והקיאתו ויצא מהליו מהו הדביק שני דחמים ויצא מזה וכנס לזה מהו ואף על פי שזה לא יהיה לעולם ועוד מקשין לפירוש ר"ת מדתני בהדיא בתוספתא דאהלות בפרק אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שתיהן טמא מהן המאהיל על גבי שייה טהור מפני שיש לטומאה דרך שתצא שייך לפירוש ר"ת ובערוך פירש בענין אחר בערך גלל וכפירושו יתכן מה שבתוספתא[ט] :

ונשמתו

כל יומא הוה דבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה לאחר שבעה ימים איתחזי ליה בחילמיה דרב יהודה ואמר ליה [ט]תנוח דעתך שהנחת את דעתי א"ר אבהו [א]כל שאומרים בפני המת יודע עד שיסתם הגולל פליגי בה רבי חייא ור"ש ברבי חד אמר עד שיסתם הגולל וחד אמר עד שיתעכל הבשר מאן דאמר עד שיתעכל הבשר דכתיב [1]אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל מאן דאמר עד שיסתם הגולל דכתיב [2]וישוב העפר על הארץ כשהיה וגו' ת"ר [2]והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה משל למלך ב"ו שחלק בגדי מלכות לעבדיו פקחין שבהן קיפלום והניחום בקופסא טפשים שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה לימים ביקש המלך את כליו פקחין שבהן החזירום לו כשהן מגוהצין טפשין שבהן החזירום לו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טפשין על פקחין אמר יתנו כלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום ועל טפשין אמר כלי יתנו לכובס והן יתחבשו בבית האסורים אף הקב"ה על גופן של צדיקים אומר [3]יבא שלום ינוחו על משכבותם ועל נשמתן הוא אומר [4]והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים[ב] על גופן של רשעים הוא אומר[ג] [5]אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתן הוא אומר [4]ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע תניא ר' אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים ושל רשעים [ג]זוממות והולכות [ד][ומלאך אחד עומד בסוף העולם ומקלעין נשמתן זה לזה] שנא' ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע א"ל רבה לר"נ של בינונים מאי א"ל [ה]איכא (ו) שכיבנא לא אמרי לכו האי מילתא הכי אמר שמואל אלו ואלו לדומה נמסרין הללו יש להן מנוח הללו אין להן מנוח אמר (ליה) רב מרי עתידים צדיקים דהוו עפרא דכתיב [2]וישוב העפר על הארץ כשהיה הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא דרב נחמן [ו]נחר בהו רב אחאי בר יאשיה אתו ואמרו ליה לרב נחמן נחר בן גברא אתא ואמר ליה מאן ניהו מר אמר ליה אנא אחאי בר יאשיה א"ל ולאו אמר רב מרי עתידי צדיקי דהוו עפרא א"ל ומני מרי דלא ידענא ליה א"ל והא קרא כתיב וישוב העפר על הארץ כשהיה אמר ליה דאקרייך קהלת לא אקרייך משלי דכתיב [6]ורקב עצמות קנאה [ז]כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים גששיה חזייה דאית ביה מששא אמר ליה ליקום מר לגוויה דביתא אמר ליה גלית אדעתך דאפילו נביאי לא קרית דכתיב [7]ויודעתם כי אני ה' בפתחי [ח]את קברותיכם א"ל והכתיב [8]כי עפר אתה ואל עפר תשוב א"ל ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד אובא טמיא היכא אסקיה לשמואל [ט]בנגידא א"ל התם בתוך שנים עשר חדש הוה דתניא כל י"ב חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר י"ב חדש הגוף בטל ונשמתו

כל יומא. ז' ימי אבילות: **גולל.** הוא כיסוי שנותנים על אלונו: **ונפשו עליו תאבל.** כל זמן שיש לו בשר יש לו לנפש לד חיות להניח: **ושוב העפר.** גופו קרוי עפר ומשבש אל האבק כשהיה מיד והרוח תשוב שאין בו רוח עוד: **אשר נתנה.** קבל יתירא הוא לילדים הוי זהיר שאשיבנה אליו כמה שנתנה לך נקייה בלי עון: **כלי יבאו לאוצר.** להגיענן אף זו תינתן תחת כסא הכבוד: **לכובס.** לנבנן. אף זו לגיהנם לצורפה שם: **בבית האסורים.** בחשך בלא אורה ושלוה: **כף הקלע.** רחב הרלועה שנותן האבן לתוכה לקלע עשויה כעין כף: **צלרור החיים וגו'.** אות ה' אלהיך עמו בכסאו: **זוממות.** כמו בזממת דפרגלא (לעיל דף נא:). חבושות בבית הסוהר: **אלו ואלו.** רשעים וצדיקים: **לדומה.** מלאך הממונה על הרוחות: **דהוו עפרא.** אפילו לדיקים נרקבים ונעשים אפר[ט]: **קפולאי.** חופרים: **נחר בהו** (ב) **רבי אחאי.** שהיה נקבר שם: **הלא ידענא ליה.** ואיני חס לדבריו: **מי שיש לו קנאה.** ותחרות על חברו: **עצמותיו מרקיבים.** ועליו נאמר וישוב אל העפר: **ליקום מר לגוויה** (ג). יבא אדוני לבית: **בפתחי.** בהעלותי. עד שיעלנו הקדוש ברוך הוא מקברותינו אין לנו רשות לעלות: **והא כתיב ואל עפר תשוב.** והאי ליכא למימר ברשעים לחולייהו דכל קלקלותיו של אדה"ר כל דורותיו שוין בהן: **אובא טמיא.** בעל אוב שמשתמש בעצמות. טמיא בלשון ארמי עצמות וכן פירש רש"י בפירושו של עהרות[י] בית שהוא מלא טמיא מלא עצמות[כ]: **בנגידא.** כן קורין למכשפות של אוב בלשון ארמי: אם

[א] וכפמיס לב: יומא סו: סנהדרין ל: מנחות מה. ק.], [ב] נ"ל אם ה' אלהיך על מ"ו], [ג] ומתמת והולכת שנאמר ואת נפש מר' פי' דדייק מדלא אמרה יקלענה כף הקלע ואמר כתוך כף הקלע משמע שהיא תנוחה וכתוכה כתוך כף הקלע ואינה יוצאת ממנו ומגלגל ממנלאמי תנלה מקלע אותה לזועה לנפן ולנפן והוו לשון זוממות, [ד] גי' רש"ל לא משמע כן מפי' רש"י שפי' שהן תנוחות ולגי' זו אינן תנוחות ואותו מלא גי' כזו אבל גי' רש"י אינו כן מ"כ, [ה] [נ"ו נה.], [ו] [נר' פירושו ברש"י ביצה קמ. ד"ה נחר], [ז] [נ"ל אם קבריותיכם ובהעלותי אתכם מקבריותיכם עמי וכ"א בע"י. ובזה תבין פרש"י ד"ה בפתחי בהעלותי עד שיעלנו וכו'], [ח] [ערוך ערך בנגידא פי' בכיסוף], [ט] נס"ל: עפר, [י] [אהלות פי"ז מ"ג], [כ] לאה רש"י ברכות נט. ד"ה אובא, [ל] [נמס' שמחות פ"ל הל' כ"א ע"ש], [מ] [דף נד.], [נ] [וע"ע תוספות ברכות יט: ד"ה מדלגין ותוס' סוכה כב. ד"ה ולא ותוס' כתובות ד: ד"ה עד ותוס' סנהדרין מז: ד"ה משיסתם],

הגהות הב"ח

(א) גמ' איכא שביעית. נ"ב לגומר אי שביעית: (ב) רש"י ד"ה מתר בהו גער בהו רבי אמתי: (ג) ד"ה ליקום מר לגויה דביתא יצא: (ד) תוס' ד"ה עד שיסתום וכו' מרבינן גולל ודופק דמטמא: (ה) **באא"ד** שנתנין אמת לראשו. נ"ב פי' לראשו ולרגליו של גולל וכן הוא בתוספות פ"ק דכתובות דף ד' וע"ש בפרק מי שמתו בדף יט: (ו) **באא"ד** בהיכ מלוכות שולהם מלא עופח:

גליון הש"ס

גמ' על גופן של רשעים הוא אומר אין שלום אמר אלהי בע"ל: שם כל מי שיש לו קנאה בלבו. עי' כ"ב דף יז ע"א תוס' ד"ה שבעה:

רבינו חננאל

בשייה שם ידו עליו מלשון נגששה.

עין משפט נר מצוה

נ א סמג עשין דרבנן כ:

תורה אור השלם

1 אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל׃

איוב יד כב

2 וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ׃

קהלת יב ז

3 יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכָּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ׃

ישעיהו נז ב

4 וְיָקָם אָדָם לְרָדְפֶךָ וּלְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשֶׁךָ וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בַּצְּרוֹר הַחַיִּים אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְאֶת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע׃

שמואל א כה כט

5 אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְיָ לָרְשָׁעִים׃ ישעיהו מח כב

6 חַיֵּי בְשָׂרִים לֵב מַרְפֵּא וְרִקָּב עֲצָמוֹת קִנְאָה׃

משלי יד ל

7 וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ בְּפַתְּחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי׃

יחזקאל לז יג

8 בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב׃

בראשית ג יט

מוסף תוספות

א. בשלמא דופן ולחי אורחא למיעבד לפי שעה כדי להתיר הסוכה והמבוי, [אבל]. תוס' סלא"ם סנהדרין מז: ד"ה משיסתם. ב. איהו דופק, שהגולל נשען עליו, אבל. תוס' סלא"ם סנהדרין מז: ד"ה משיסתם. ג. של מצבה. תוס' כתובות ד: ד"ה עד. ד. עד שיהא חצי לוג. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין. ה. ואפי' הכי. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין. ו. עליו, כדאמרי' בפ' בהמה המקשה (חולין עב.) דרבינית דם הבא מב' מתים טמא, ומפקינן לי' מעל כל נפשות מת לא יבא. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין. ז. דכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, א"כ מטמא באהל. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין.

רב נסים גאון

אלו ואלו נמסרין לדומה הללו יש להן מנוח והללו אין להן מנוח. בפרק כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין דף צד) גרסינן א"ר יוחנן אותו מלאך שהוא ממונה על הרוחות דומה שמו, וכבר הזכרנו אותו בברכות.

סליק שואל אדם

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אם כן עוה"ב הוא. אמר כאן היה הכל בוכין עליו ומולידין דמעות ומספרים שנאמר: **אחים בהספידא דהסם קאימנא.** דבעת מיתתי התאמץ בהספד שלי שיתאמצו ויאמרו לחמי העולמים ויבכו: **דהסם קאימנא.** בעבת הספד ואשמע אין תתאמם אלמא מיגטרין לרב לאזהוריה אהספדא. וכיון דרב גברא רבה וכן העולם הבא למה ליה לאזהוריה הא אמר מהספידו ניכר: **הא דתחממין ליה.** להספידא: **ואחיים בו'.** לעולם תמוני בעי אמין בני אדם נכמרים כל כך על זקן ומיהו לאדם חביד כי מתחממו בהספידא מתחממי וכבו כולהו ולמי שאינו חביד כל כך מתחממו ליה ולא מתחממו: **דאנו ליה כולהו פומבדיתאי.** משום דמוכח להו במילי דאמיא (ג) ובני פומבדיתאי דמתין הן כדאמרינן בשמיטת חולין (חולין קמ.) פומבדיתאי לויין אי אוסקין: **ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ר' חנינא אמר כל שדעת (ג) רבותינו נוחה הימנו (2) וסבבו בשוק הסופרים (3) בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאחר מטתך ולא פליגי (4) מר כי אתריה ומר כי אתריה תנן התם רבי אליעזר אומר (5) (6) שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו (3) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר א"ר יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר בית המלך טיפשין שבהן הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין והטיפשים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פיקחים וכעס לקראת טיפשים אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו חתנו של ר"מ משום ר"מ אמר אף הן נראין כמשמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאים שנאמר (6) (4) כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו (5) הנה עבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין:

הדרן עלך שואל

(6) **מי** (2) שהחשיך (6) בדרך נותן כיסו לנכרי (2) ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור (7) הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר החבלים והשקין נופלין מאילהם: **גמ'** מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי קים להו לרבנן (8) דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אמר רבא (9) דוקא כיסו אבל מציאה לא פשיטא כיסו תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו מציאה והאי דקתני כיסו אורחא דמילתא קתני קמ"ל ולא אמרן אלא (10) דלא אתי לידיה אבל אתי לידיה ככיסיה דמי איכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידו מהו כיון דאתא לידיה ככיסיה דמי או דילמא כיון דלא טרח בה לאו ככיסיה דמי תיקו: אין עמו נכרי: טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי ליהוי כי מאי טעמא (11) חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן (12) אחמור מנה ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם האי לאו אדם (13) חרש ושוטה לשוטה (2) שוטה וקטן לשוטה איבעיא להו (14) חרש וקטן מאי אליבא דר"א לא תיבעי לך דתניא (15) ר' יצחק אומר משום ר' (16) אליעזר תרומת חרש לא

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת. אף על פי כן כשהיא רולה היא יורדת כי ההיא דלעיל דרבי אחי בר יאשיה וכההיא מעשה דר' נגאה דמוקמא הכתיב (נ"ב דף נח. ושם) דהוה מגיין מערתא כי מטא למערתא דאבהון אשכחיה לאליעזר עבד אבהון דקאי אבבא אמר ליה מאי קא עביד אבהון אמר ליה ניעול וניתי כו' אע"פ שנשמתו היתה גוזה מתחת כסא הכבוד. מ"ר:

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך כו' חרש שוטה וקטן. אע"ג דאמר לעיל בפרק כל כתבי (דף קכא.) גבי קטן שבא לכבות דקטן העושה לדעת אבין אסור מיהו הכא לא מייירי כגון דעביד הקטן עקילה והגמה אלא כדאמרינן לקמן גבי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת טוטל הימנה. מ"ר:

מסורת הש"ס

(א) נ"א אלא וכן לקמן, (ב) נ"ל דכותיי וכ"ל בכ"ל, והכל"ש], ג) [בפסוק ג, וש"נ], ד) [אמנם פ"ג מ"ז], ה) [לעיל ח:], ו) [ריבמות קיג.], ז) [שם איתא אלמוד], ח) [דברים כמ],

תורה אור השלם

1 וְאָזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ כִּי תַאֲמִינוּ וְכִי תִשְׂמֹאִילוּ: ישעיהו ל כא
2 גַּם מִגְּבֹהַּ יִרָּאוּ וְחִתָּתִים בַּדֶּרֶךְ וְיָנֵאוּ הַשְׁקֵד וַיִּסְחַבֵּל הַחָגָב וְהֵפֵר הָאֶבְיוֹנָה כִּי הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְרִים: קהלת יב ה
3 בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר: קהלת ט ח
4 לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכֵלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׂמָחוּ וְאַתֶּם תֵּבֹשׁוּ: ישעיהו סה יג
5 הִנֵּה עֲבָדַי יָרֹנּוּ מִטּוּב לֵב וְאַתֶּם תִּצְעֲקוּ מִכְּאֵב לֵב וּמִשֶּׁבֶר רוּחַ תְּיַלִּילוּ: ישעיהו סה יד

הגהות הב"ח

(א) גב' שגא' לכן כה אמר: (ב) רש"י ד"ה דקנו וכו' דבני פומבדיתא: (ג) ד"ה אומך וכו' לכו בו מאמרי: (ד) ד"ה כ וכ"ש שמפני וכו' יומת שישוב בתשובה: (ה) במשנה מי שהחשיך לו בדרך: (ו) רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נותן:

גליון הש"ס

גמרא בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך. מסכת שמחות פ"ג ה"ז:

מוסף רש"י

נותן כיסו לנכרי. ולא יטלטלנו פחות פחות מלרבע אמות (לעיל יז:).

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ז מהלכות תשובה הלכה ג:
א ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה כב סמג לאוין סה טור"ע ש"ע א"ח סי' רסו סעיף א וסעיף ח וסימן שמט סעיף ה:
ב ג מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טור"ע ש"ע א"ח סי' רסו סעיף ב:
ג ד מיי' פכ"ח שם הל' י סמג שם טור"ע שם סעיף ט:
ד ה מיי' פ"ו שם הלכה כב סמג שם:
ה ו ז מיי' שם ופ"כ שם הלכה ז סמג שם טור"ע שם סעיף ב:
ו ח מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טור"ע שם סעיף א:
ז ט מיי' שם הלכה ז טור"ע שם סעיף ג:
ח י מיי' שם טור"ע שם סעיף ד:
יא כ ל מיי' שם טור"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

איזה בן עולם הבא כל שדעת רבותיו נוחה הימנו. כך שמעתא דא סלקא.

הדרן עלך שואל אדם

פרק עשרים וארבע

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי כו'. דאוקימנא למתניתין דאין מעמיד עצמו על ממונו, והתירו לו לתת כיסו לנכרי בשביל שלא ישאנו הוא בעצמו. ובא רבא ודקדק ואמר דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתאי לידיה לא התירו לו לתתו לנכרי. ובמציאה דאתאי לידיה לילישנא בהדא עלתה בתיקו, וכל תיקו דאיסורא לחומרא, והילכתא כרבא דאוקמא (לידיה) [למתני'] בכיסו ממש. אין עמו נכרי מניחו על חמור. דייקינן מינה בעת שמצויין ביחד נכרי וחמור לנכרי יהיב ליה מפני שאינו מצווה על שביתתו של נכרי, וכן לא התירו לו לתת כיסו על החמור שהוא מצווה על שביתתו אלא אם אין שם נכרי אלא חמור. וישראל חרש או שוטה או קטן אינו נותן כיסו לאחד מהן אלא נותן כיסו על החמור. ולעולם לגרוע שבהן נותן, כגון חרש רשוטה לשוטה נותן, שוטה וקטן לשוטה נותן, והשוטה גרוע בבני אדם שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והתבונה וזה כיון שאין לו דעת כבהמה חשיב. בזמן שאין עמו נכרי ולא חמור אלא חרש וקטן לאיזה מהן יתן כיסו,

כי תבעי לך אליבא דרבנן. הכא משמע דהלכה כרבנן ובמסכת יבמות פרק חרש (דף קיג.) משמע דהלכה כר"א דסבירא ליה לרב חייא בר אשי [6] (ומר) שמואל דווקיה. מ"ר: **דחרש אתי לאיחלופי בגדול פקח.** מימה מ"כ נעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא אמרינן אמאי לאיחלופי בגדול פקח: **בו ביום גדשו סאה בו'** נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת. ה"נ כשגזרו י"ח דבר היתה חסרה גזירה זו של נותן כיסו לנכרי עד שגזרו עליה ומלאו הסאה לגמרי כמו שנתנו חרדל לתוכה: **ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה בו'** נותן לתוכה אגוזים ורמונים והיא מקיאה. כמו כן קודם שגזרו על נתינת כיס לנכרי היו מותרין להוליכו פחות פחות מד' אמות מתוך כך אמי לאיתויי ד' אמות כעריבה שהיתה מקיאה עד שהסירו האגוזים והרמונים ואחר שהסירו האגוזים והרמונים שוב לא הקיאה יותר כך כשגזרו ליתן כיסו לנכרי אסרו נמי להוליך פחות פחות מד' אמות והשתא ר"א ורבי יהושע שניהם לשנה אחת כפירוש הקונטרס דפירש דרבי יהושע לאמר שלא עשו היעוד שהרבו לגזור יותר מדאי דלא משמע הכי בירושלמי בפ"ק דמכילתין דאמר התם אמר ליה ר"א אלו היתה חסרה ומלאה יאות חזית שהיא מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת א"ל ר' יהושע אלו היתה מלאה וחסרה יאות חזית שהיא מלאה שמן כל מה שאתה נותן לתוכה מים היא מפזרת השמן. מ"ר: ואדרבה נ"ל שהיה: קשה לו דלא שייך למימר גבי מים כמו שמפר"י גבי נותן לתוכה אגוזים ורמונים: **סוף סוף כי מטי לביתיה א"א דלא קאי וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד.** מימה כדסברינן להוליכו פחות פחות מד' אמות תקשי ליה נמי הכי: ומאי

לא תצא לחולין מפני שהוא ספק כי תיבעי לך אליבא דרבנן דתנן[6] **אחמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה אלו הן חרש שוטה וקטן והתורם את שאינו שלו** [3] **ונכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשותו אין תרומתו תרומה מאי לחרש יהיב ליה דקטן אתי לכלל דעת או דילמא לקטן יהיב ליה דחרש אתי לאחלופי בגדול פיקח איכא דאמרי לחרש יהיב ליה איכא דאמרי לקטן יהיב ליה אין שם לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי אמר רבי יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מאי עוד אחרת היתה** [3] **מוליכו פחות פחות מד' אמות אמאי לא רצו חכמים לגלותה משום** [1] **כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר והכא מאי כבוד אלהים איכא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר תניא** [7] **ר"א אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה תניא משל דר"א למה הדבר דומה לקופה מלאה קישואין ודילועין אדם נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת משל דר' יהושע למה הדבר דומה לעריבה מלאה דבש נותן לתוכה רימונים ואגוזים והיא מקיאה אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר ורחמנא אמר** [2] **לא תעשה כל מלאכה א"ר אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת והא אי אפשר דלא קיימא להשתין מים ולהטיל גללים ואיכא עקירה והנחה** [3] **כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה אי הכי אפילו חברו נמי אמר רב פפא** [7] **כל שבגופו חייב חטאת בחברו פטור אבל אסור כל שחברו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה א"ר אדא בר אהבה** [7] **היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו דוקא רץ אבל קלי קלי לא מאי טעמא כיון דלית ליה היכירא אתי למיעבד עקירה והנחה סוף סוף כי מטא לביתיה אי אפשר דלא קאי פורתא וקמעייל מרשות הרבים לרה"י** [1] **דזריק ליה כלאחר יד אמר רמי בר חמא** [8] **המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה מאי טעמא אמר** [9] **רבא דאמר קרא לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך בהמתו דומיא דידיה מה הוא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אף בהמתו נמי בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכתיב** [3] **תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה** [9] **הוקשה כל התורה כולה לע"ז מה ע"ז דעביד מעשה בגופיה ה"נ עד דעביד מעשה בגופיה ועוד** [9] **תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה** [9] **סקילה מכלל דאיכא מידי דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו לאו דמחמר לא** [9] **תחומין ואליבא דר"ע והבערה אליבא דר' יוסי**

רב

לא תצא לחולין. והוא"ל תרומה לאסור לזרים ויחזור ויתרום הפקח אחרת: **שהוא ספק.** אי דעת לגלותה היא אי לא ולר' יצחק ודאי דמ"ה רבי שמעון, ד) [תוספת' ס"פ], ה) [ע"ז טו.], ו) [ל"ל רבה], ז) [מכות יג: לעיל סט.], ח) מנהדרין סו. ע"ש, ט) בסנהדרין הגי' כתם, י) [לעיל סט. וש"נ], כ) [שמות כה], ל) [תרומות פ"ג ה"ט], מ) [במדבר יח], נ) [ב"מ עח.]; ס) פ"ש מעשה, ע) סוטה מז.; פ) [ל"ל אמר].

תורה אור השלם

1 כִּבֹּד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר וּכְבֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר:
משלי כה ב

2 וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:
שמות כ ט

3 הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכֶם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעֹשֵׂה בִּשְׁגָגָה: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ:
במדבר טו כט-ל

רבינו חננאל (המשך)

התירו העיקר המותר מן התורה, שאילו באו להוסיף מדברייהן חרשישין שמא יפסדו גם דברי תורה שהן העיקר, שיבוא אדם להרהר ולומר כשם שזה אינו מן התורה אלא מדרבנן, גם זולתי זה יש מן המצות האחרות מדרבנן כמותן ובאו לגדור נמצאו פורצים. **אמר מר [אין] עמו נכרי** מניחו על החמור. האקשינן עלה והלא מחמר הוא ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה. ואוקימנא כדתנא כשהיא מהלכת מניחו עליה, כשהיא עומדת נוטלו הימנה. אי הכי חבירו נמי שרי ולמה חמור ולא אמר חבירו. ופירוק רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור, פי' כל מלאכה שהנושה חייב חטאת כגון טוענת משוי ד' אמות ברה"ר, אם יטענו חבירו פטור אבל אסור, ואם יטענו בהמתו מותר לכתחלה ובלבד שלא תהא עקירה והנחה. **והה שאמר רב אדא בר אהבה היתה חבילה מונחת על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו,** מדדייקינן למימרא דווקא רץ, ומפרקינן לטעמיה ש"מ הילכתא כוותיה, **ותו דליכא מאן דפליג עליה.** ופירושא דזריק לה כלאחר יד, לאו שמכניסה ומפרקה אלא מהלך בריצת וכשהגיע לפתחו מחזיר אחוריו כלפי פתח החצר ופניו לחוץ וזורק החבילה מעל כתיפו בחצר דרך הפתח ע"י ריצה בלא עמידה, וזה פירוש דזריק לה כלאחר יד שזרקה שלא כדרך פפרק ומכנס חבילות. **אמר רמי בר חמא המחמר אחד בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת, במזיד חייב סקילה.** פי' המחמר, המנהיג בהמתו ועליה משוי חייב, ורמי המנהיג בהמה טעונה משאוי כנושא משאוי על כתיפו, מדכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, הקיש בהמתו לו. והשיב רבא ב' תשובות בדבר, חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה הנפש אשר תעשה ביד רמה, הוקשה כל התורה לע"ז וכו' דעביד

מעשה בגופה, ופשוטה היא. ומפורשת נמי בפרק כלל גדול. ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל דזונו סקילה, מאי לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על דזונו סקילה ומאי נינהו מחמר. ופריק ליה דלמא בתחומין ואליבא דרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא, ועיקרו בסוטה פרק כשם שהמים בודקין אותו, וחייב לאו כדכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. והבערה אליבא דר' יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת.

מוסף רש"י

והתורם את שאינו שלו. ולא זיהו בעל הבית, דשליחות נפקא לן מתתם גם אתם לרמות שלוחכם, אלכך מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם (רבמות קיג.), **ונכרי שתרם.** דנעיין מה אתם כני ברית אף שלוחכם כני ברית (שם). **מוליכו פחות פחות מארבע אמות.** ועומד לפוס ולינה עקירה מתחלת ארבע לסוף ארבע לא שייך למימר אלא בנכסמה הטעונה משאי (ש"ז סז.). **המחלל את השבת.** דתפיס ליה תנא בנסקלין, כגון שחילל במלאכה גמורה, **בדבר שחייבין על שגגתו חטאת.** כגון דבר שיש בו מעשה ומלאכת מחשבת ולא המתעסק (סנהדרין סז).

רב נסים גאון

פרק עשרים וארבעה

מי שהחשיך תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה. זה היום הוא היום שנסמך בו ר' אליעזר בן עזריה בישיבה, כמו שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר (דף כח) תנא עדיות בו ביום תיקנום, וכל בו ביום דאמרינן ההוא יומא איתמר. וי"ח דבר שגזרו בו ביום, באותו היום נאמרו, אחת מהן מי שהחשיך בדרך הסב מא [לפי מה] שדחו ביציאות השבת (דף יז), ולפיכך אמר בכאן בו ביום גדשו סאה, נחכוונו בדבר זה למה שהוסיפו מן הגזירות שהזכירום. **תחומין ואליבא דר' עקיבא.** עיקר דברי ר' עקיבא במסכת סוטה (פרק כלים דף כז), וכבר פירשנו דבר זה במה שעבר. **והבערה ואליבא דרבי יוסי.** גרסי לה בפרק כלל גדול (דף ע) הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי.

רבינו חננאל

[איבעיא להו לרבנן ולא אפשיטה בהדיא לאיזה מהן יתן כיסו, כי] יש מהן שאומר לחרש יש מהן שאומר לקטן, ואם עשה כאחד מהן עשה. ואם אין עמו נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן, א"ר יצחק יש שם דרך להתיר לו להביאו במקום הראוי לשמירה והוא הבאתו פחות פחות מד' אמות, ולא רצו חכמים לגלותה. ואמרי' אמאי לא רצו חכמים לגלותה, ואמרו גזירה דלמא אתו לאתויי ד' אמות ברה"ר. **תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה,** פי' בו ביום שהרשיבו את רבי אלעזר בן עזריה בראש ישיבת סאה, מידת הסאה ששת קבין והיא מחוקה, והוסיפו רבותינו כמה דברים מדבריהם כגון הגדישה שהיא יתירה על העיקר. והדברים שהוסיפו מהן להיתר ומהן לאיסור והכל להיות העיקר שמור ומוזהר, והוא כגון זה ששנינו נותן כיסו התירו לו לתתו לנכרי שלא יביאהו בעצמו ויחלל את השבת, זה וכיוצא בו. ולאיסור, כל גזירות שגזרו מקצת מן (היתר) המותר לעשות גדר לנשאר שהוא אסור מן התורה. ורבי יהושע אומר בו ביום מחקו סאה, פי' העמידו כל דבר על עיקרו לא פחתו ולא הוסיפו, אלא

א) מיי' פ"ל מהלכות תרומות הלכה ב סמג עשין קלד טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף ב:

יא ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ז:

יב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

יג ד מיי' פי"ג שם הלכה יב:

יד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף יח:

טו ז מיי' פ"ש שם הלכה ג ב:

מוסף רש"י

בו ביום. ביום שגזרו בו ד' דברים: **אמר מר אין עמו נכרי.** אם אין עמו נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן, א"ר יצחק יש שם דרך להתיר לו להביאו במקום הראוי לשמירה והוא הבאתו פחות פחות מד' אמות, ולא רצו חכמים לגלותה. ואמרי' אמאי לא רצו חכמים לגלותה, ואמרו גזירה דלמא אתו לאתויי ד' אמות ברה"ר. **תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה,** פי' בו ביום שהרשיבו את רבי אלעזר בן עזריה בראש ישיבת סאה, מידת הסאה ששת קבין והוסיפו רבותינו כמה דברים מדבריהם כגון הגדישה שהיא יתירה על העיקר. והדברים שהוסיפו מהן להיתר ומהן לאיסור והכל להיות העיקר שמור ומוזהר, והוא כגון זה ששנינו נותן כיסו התירו לו לתתו לנכרי שלא יביאהו בעצמו ויחלל את השבת, זה וכיוצא בו. ולאיסור, כל גזירות שגזרו מקצת מן (היתר) המותר לעשות גדר לנשאר שהוא אסור מן התורה. ורבי יהושע אומר בו ביום מחקו סאה, פי' העמידו כל דבר על עיקרו לא פחתו ולא הוסיפו, אלא

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

רב זביד מתני. להא דרמי בר חמא הכי: **אינו חייב חטאת.** דילפינן מע"ז דעד לעניין מעשה בגופיה: **אבל במזיד חייב סקילה.** מהיקישא דאתה וכתמך לגעיל: **מי קתני.** הך דיוקא דלייקינן הא אין חייב כו' דילמא הכי קאמר המחלל בדבר שחייבין על שגגתו חטאת [ד] [חייבים על זדונו סקילה] הא דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת יש מהן שחייבין על זדונו סקילה ויש שאין חייבין על שגגתו חטאת וחייבין על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר רבא אחוה דרב מרי בר רחל [ה] ואמרי לה אבוה דרב מרי בר רחל ללישנא בתרא קשיא הא דרב [ו] אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסיה דבבל דילמא תרי מרי בר רחל הוו הוה מתני לה להא שמעתיה משמיה דרבי יוחנן לפטור אמר רבי יוחנן [א] המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז במזיד נמי לא מיחייב דתנן [ב] המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת [ג] ועל זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה בלאו נמי לא מיחייב דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל [ז] בלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו

ואמרי לה רבא אבוה דרב מרי בר רחל. לא גרסינן ליה דהא מוכח דינמות לאבוה דרב מרי גר הוה דאמר בהחולץ (ינמות מה: ופס) כל מאבריה לרב מרי בר רחל ומנייה אפוריסיה דבבל ואקמר כיון דאמר מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וליכא למימר דרבא אבוה דרב מרי נמי גר הוה דאם כן הוה ליה למימר רבא גיורא דאמר הש"ס בעלמא איסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה אע"ג דהתם לא גרסינן רב מרי בר רחל בריה דומה הוא שאותו היה מיהו אי אמרינן שהוא היה רב מרי בר רחל נריכא למימר דאיסור גיורא בא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר דהא קאמר התם דהורתו שלא בקדושה הוה ורחל בת מר שמואל היתה כדאמר בכמה דוכתין רב מרי בר רחל בת מר שמואל ואמרינן בכתובות (דף כג.) דבנתיה דמר שמואל איתתיין ומאמ אז בא עליה ואף על גב דאתו לקמיה דר"מ ואמרו נשביתי וטהורה אני לאו כולהו אמרו הכי מיהו תימה אי רב מרי בריה דאיסור גיורא הייתו ההוא דינמות אין מי איסור כל כך מימות רב עד רבא והא רב יהודה תלמידו של רב ואמרינן בקדושין (דף עב:) יוסי שמת רב יהודה נולד רבא ואפילו רב מרי בנו כבר היה גדול בתורה הרבה בימי רב מדמנייה אפורסיה דבבל ורב מרי נמי אין ליה בר מצוה דאם כן אכשריה לרב מרי בר רחל ואע"ג דביום שמת רבא נולד רב אשי יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי כבר היה גדול בתורה וחזקן ומינהו אפורסייה דבבל וכן ודאי נראה דיש בספרים רבים שכתוב בהם בשמעתא (ג) לאמרי לה והקשה דרב אשי אכשריה לרב מרי בר רחל ומשני תרי רב מרי הוו ופירוש הוא שנכתב בספרים. מ"ר(ח): **בלאו נמי לא מיחייב דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.** תימה לר"י מה כוך מ"מ יקלה על לאו דלא תעשה כל מלאכה דכיון שבא להזהיר על מחמר ובמחמר ליכא מיתה אע"פ שבא להזהיר נמי על שאר מלאכות דשייך בהו מיתה מכל מקום יש לו לקום[א] כדאשכחן בנבא קמא (דף עד: ופס) דפליגי ר' יוחנן ור"ל התם בעדים שהוכחשו בנפש ונכסוף החזמו דחד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין ואמרינן נמי פסחים דר' אלעזר דאמר אין נהרגין דאמר ר"ל עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אלא ש"מ מ"ר דאמר אין נהרגין תפסיים אלמא משום דאין נהרגין כשהוכחשו בתחילה לוקין ואע"ג דבעלמא ניתן לאו דלא תענה לאזהרת מיתת ב"ד היכא דהוחזמו תחילה[ב] ועוד תימה לר"י דכל לאוין שבעולם שניתנו לאזהרת מיתת ב"ד יהיו לוקין עליהם כשלא התרו בהם למיתה אלא למלקות מהטעם דלא ניתנו באותה שעה לאזהרת מיתת ב"ד[ג] ונראה לר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דניתן למלקות כדאשכחן גבי עדות בן גרושה כדמפקינן בריש מסכת מכות (דף ג: ופס) (ד) מוהכשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתב בלא תענה מלקות בהדיא אע"ג דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אית לן לאוקמי בכל מילי דלא מצי אתי לידי מיתה[ד] ומהאי טעמא נמי אתי שפיר הא דאמר במכות בגמרא מעידין אנו את איש פלוני שהוא חייב לאחיכו מאתים זוז ומצאנו זוממים לוקין ומשלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה דקאמר בשלמא לרבנן כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' וקשה לר"י ל"ל למימר טעמא דרבנן משום כדי רשעתו תיפוק ליה דרבנן מוקמי לא תענה לאזהרה לעדים זוממין ולא למלקות כדמוכח התם על משנת מעידים אנו את איש פלוני שחייב מלקות הרבעים וקשה לר"י נמי היכי מצי למימר לרבנן דלאזהרה דעדים זוממים הוא דאתא ולא למלקות הא בהזמה דגלות וכן גרושה מודו רבנן דליכא מלקות ולמאי דפריסית אתי שפיר דכי היכי דלא אתי לידי מיתה או לידי מלקות ע"י כאשר זמם לוקה משום לא תענה כיון דהתם לא צריך קרא דלא תענה לאזהרה לכאשר זמם משום הכי לקי במעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה או שחייב גלות ואתי נמי שפיר הא דתני טעמא דרבנן התם משום כדי רשעתו דאי לאו משום כדי רשעתו היו לוקין משום לא תענה אפי' לרבנן דאע"ג דסבירא להו דלא תענה אזהרה לכאשר זמם הוא דאתא דלא עבד כאשר זמם אלא אם כן הזהיר בריה הורתו שלא בקדושה אלא לאזהרת מיתת ב"מ דוקא כשחייב מלקות מכאשר זמם כגון מעידים אנו בשם פלוני שחייב מלקות אבל כשאין חייבים מכאשר זמם אלא ממון לא מצבי התם לא תענה לאזהרה דכאשר זמם הוו מודו רבנן דלוקין משום לא תענה כמו בבן גרושה וגלות אי לאו משום כדי רשעתו ואע"ג למאי דפירש דאי לאו דגלי קרא בהדיא מלקות אלא תענה אזהרה לא הוה מחייבינן ביה משום דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אם כן הא דתפיסי עולה דעדים זוממים לוקין מהכאדיקו את הלדיק ברשע מכות ופריך עלה תיפוק ליה מלא תענה[ה] ומשני משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה אמאי לא משני משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד[ו] ומיהו דהכוא שנוא לא הוה ליה לאו אחי דלא לרבנן דלר' מאיר איכא תרי לאוי חד לאזהרה כאשר זמם הכא דזמם מיתה או מלקות וחד למילקי עליה ולהכי ניחא טפי למימר טעמא דלאו שאין בו מעשה לאוקמא מילתא בין לרבנן בין לרבי מאיר דמתניתין דמכות אע"ג דטעמא דלאו שאין בו מעשה נמי לא אתי לר"[ז] ולמאי דפי' אינטריך והכדיקו למלקות אפי' למאן דמחייב בלאו שאין בו מעשה ועוד היה רגיל לתרץ כיון דלא תענה סתם כתיב אבל מילי קלי ולהכי מיחייב מלקות כאילו נכתב אבן גרושה ואגלות וכאילו נכתב לא תענה שקר בממון ולבן גרושה וגלות שאז לא היה הנכתב לממון ניתן לאזהרה כאשר זמם ולכך היה רגיל לקום עליו והכי נמי השתא אע"פ שזה לא היה רגיל לקום על אותו הניתן לאזהרת מיתה אפי' כשאינו יכול לבא לידי מיתה עכשיו יש לקום עליו כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה הוא וממון ומון בימד סתם ונתן להלקות עליו בהזמת מיתה נמי ניתן לקום כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה ולפי טעם זה לא היה יכול לתרץ בריש מכות משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כי פריך ותיפוק ליה משום לא תענה דאע"פ שניתן לאזהרת מיתה יש לקום עליו הואיל ונכתב סתם על מיתה ודבריה אחריה כדפרישית ולפי לשון זה לא אתי דרשה דוהכדיקו אלא למאן דאית ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כדמשני בריש מכות אבל קשה דבכל הש"ס משיב לאו דשבת ניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואמאי הא קאי נמי אלאו דמחמר ואההיא דאיסי (לעיל דף ו:) דליכא מיתה וי"ל כיון דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת משמע סתם מלאכה דשבת היינו שבמיתה ולהכי לא משמע לאו דמלאכה דאיסי אבל לאו דלא תענה משמע שאר דברים שאין בהן מיתה ומלקות וכן לאו דמחמר דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך משמע שאאר מיוחד שבת טפי ממחמר מדכתיב אתה כדקאמר הכא מ"ר מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעשו ולא כתיב אע"ג דנפקא מאל יצא (מיומין יח:) בהדי תמומין דבמלקות אין לוקין עליו אפי' לא התרו בו למיתה דכל סתם הולאה דשבת אינתא בקרא דויכלו העם מהביא ותירוץ ראשון [ט] נראה לר"י עיקר. מ"ר:

והא

[ט] א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ה:
[בב] ב [מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ג]:

מוסף תוספות

א. על מחמר. תוס' הרא"ש. ב. בלא הכחשה. תוס' הרא"ש. ג. [ו]בכל הגמ' משמע אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה כיון שלא התרו בו למיתה, חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. תוס' כ"ק עד: ד"ה הוה ליה. ד. כי ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה, או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין כשהוזמו לבסוף, אבל למ"ד נהרגין אין סברא להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לבא לידי חיוב מיתה. תוס' כ"ק עד: ד"ה הוה ליה. ה. פי', ולמ"ל קרא ד'והיה אם בן הכות הרשע'. תוס' כ"ק עד: ד"ה הוה ליה. ו. [ו]כה"ג בעלמא לא לקי. תוס' כ"ק עד: ד"ה הוה ליה. ז. דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. תוס' כ"ק עד: ד"ה הוה ליה.

רבינו חננאל

רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג פטור במזיד חייב סקילה. ואקשי עליה רבא המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על דזונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על דזונו סקילה. ופריק, ופשוטה היא. **רבא אחוה דרב מרי בר רחל** ואמרי לה כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל. ללישנא בתרא אבוה קשיא הא דרב אשי דאכשוריה לרב מרי בר רחל ומניה בפורסיה דבבל (דאימה) [דאמון] מישראל הוה, פירוש ללישנא בתרא דקתני רבא אבוה דרב מרי בר רחל אומר, כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל קשיא ליה הא דרב אשי דאכשרי דכיון דאימיה מישראל מקרב אחיך קרינא ביה, מכלל שלא היה אביו מישראל אלא אמו, ומפורש בפרק החולץ ליבמתו. ומפרקינן דילמא תרי רב מרי בר רחל, וזה אביו מישראל. וכן תירוץ שמועה זו, רבא אבוה דרב מרי בר רחל, א"ר יוחנן המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום, בשוגג לא מחייב חטאת (והוקשה) [דהוקשה] כל התורה כולה לע"ז. במזיד נמי לא מחייב (חטאת) [סקילה], דתנן בפרק ארבע מיתות נמסרו לבית דין ו)המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על דזונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על דזונו סקילה), ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע, בהבערה ואליבא דר' יוסי. ואי נמי לא מחייב, דהוי לאו שאין בו לאזהרת מיתת ב"ד, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו.

ו) כ"ל כדפוס וילנא הוסיף הקטע המוסגר לפלן אחר מיתות "אליבא דר' יוסי" אמנם נראה דמקומו כאן.

מסורת הש"ס

ו) [כריתות היא ועי' תוס' לעיל ו: ד"ה הא קמ"ל], ב) [ינמות מה: ע"ש], ג) [סנהדרין סו. ע"ש], ד) [עיינוהן יח: ס"ק עד: סנהדרין פו: מכות יג: שבועות ד.], ה) [רש"ל], ו) [רש"ל], ז) [קידושין עו:], ח) [עי' תוספות ב"מ עב: ד"ה רבן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אחוה דרב מרי בר רחל (ואמרי לה רבא אבוה דרב ומ' מרי רב מרי בר רחל הוו) תמ"ל. וב"ב מרי בר רחל וכן דא"ר ותוספות לא נרסי ליה: (ב) שם על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה: (ג) תוס' ד"ה ואמרי לה וכו' בגמעמא לאמרי לה דקשיא הא דרב אמי: (ד) ד"ה בלאו וכו' בריש מס' מכות מהצדיקו את הצדיק והרשיעו את:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בלאו נמי וכו' בבח"ד נראה לר"י עיקר. עיין סנהדרין דף סג ע"ב בתוספות ד"ה משום דהוי:

לעזי רש"י

מנשטר"ל [מינישטרי"ל]. פקיד, שוטר.

מוסף רש"י

לרב מרי בר רחל. מעובד כוכבים הבא על ישראלית הוה, ומנייה בפורסיה דבבל. נבחים ממונים על ישראל, ולע"ג דגר בעלמא אסור למנות פרנס על ישראל, אמאי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה (ינמות מה:), לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. לא אלאמר בשבת לא ניתן לעונש מלקות, אלא אפס יעבור עליו יתרים בו המקרה שהוא בפקולה ויתחרב לא קולה ויתחרב בו מלקות אין דינו לנקות, אלא לעונש מלקות כמנני מתמילה (שבועות ד.), וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד (מכות יג.) שלא יעשה כן שמתחייב עליו מיתת ב"ד (ערובין יז. ב"ק עד:). אין לוקין עליו. דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו (ב"ק עד:) שלא ניתן לאו זה לאזהרה עונש מלקות בשאר לאוין, שהרי הוצרך לאזהירו, שאם לא כן לא היה יכול למיינו מיתה (מכות יג.) אפילו לא התרו בו למיתה ויתחרו בו למלקות להשמתא לא מיקטיל, אפילו הכי לא לקי, ולאזהרת מיתה ניתן ולא למלקות (ערובין יז: וכעי"ז סנהדרין פו).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות